XX a. pradžioje buvo pastatytas mūrinis pastatas, stovėjęs iki II Pasaulinio karo.

Kasinėjimų metu taip pat stebėti žemės kasimo darbai, vykę keičiant susidėvėjusias komunikacijas Seinų ir Vilniaus gatvėse. Atkastose tranšėjų sienelėse Merkinės miestelio centrinėje dalyje kai kur pastebėti kultūriniai sluoksniai. Seinų g. pradžioje užfiksuotas nesuardytas apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas su XVI a. būdinga keramika. Turgaus aikštėje po asfalto danga yra likęs aikštės akmenų grindinys, po kuriuo yra susidaręs maždaug 80 cm storio kultūrinis sluoksnis su pavieniais radiniais. Pagal aptiktus radinius sluoksnis tiksliau nedatuojamas, tačiau tikėtina, kad kultūrinis sluoksnis turgaus aikštėje pradėjo formuotis nuo XV a.

Tyrinėjimai Merkinėje parodė, kad miestelyje, ypač jo centrinėje dalyje, yra išlikę archeologiniu požiūriu vertingi kultūriniai sluoksniai, kurių tyrimai suteikia naujų duomenų Merkinės raidos istorijai.

The excavation in Merkinė old town

In 2007 an excavation was conducted at planned storm drain sites in Merkinė old town. 2 areas (80 m^2 and 42 m^2) were excavated (Fig. 1). A mixed soil layer, which was up to 1.6 m thick and contained 18th–20th-century finds, was discovered in area 1 on Seinų street. Several Stone Age flint finds were also discovered. The layer was created on the edge of Merkinė in former gardens through the rapid erosion of the banks of the river Nemunas.

Area 2 was excavated on Jagmino street in the central part of the town. A cultural layer, which was up to 1.1 m thick and contained finds from various periods, the earliest of which dates to the second half of the 16th century (Figs. 2–3), was discovered. Traces of wooden buildings and a small rubbish pit with 15th–16th-century finds were discovered under the cultural layer. The foundation of a building from a later period was also unearthed.

In monitoring the utility line replacement work in the centre of Merkinė, a 16th-century cultural layer was recorded.

PANEVĖŽYS

Alfreda Petrulienė

Žvalgomieji tyrinėjimai Panevėžio miesto Laisvės aikštės Š dalyje

Vykstant Panevėžio Laisvės aikštės (L23) Š dalies rekonstrukcijai, kurią finansavo miesto savivaldybė, 2007 m. liepos mėnesį tarpininkaujant KPD Panevėžio teritoriniam padaliniui, laikinai sustabdžius ir sulėtinus statybų darbus, joje vykdyti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai. Archeologiniai tyrinėjimai buvo atlikti bendrame 95 m^2 plote, teritorijose, kur buvo spėjamos senųjų pastatų pamatų liekanos šios aikštės V ir R pakraščiuose, kur planuota pastatyti paminklą Panevėžio dramos teatro režisieriui Juozui Miltiniui (1907–1994 m.) ir rekonstruojamos teritorijos centre, kur grunto paviršiaus lyginimo metu atsidengė XX a. pradžios inžinerinio įrenginio vandeniui nutekėti (kolektoriaus) liekanos.

Panevėžio įkūrimas siejamas su pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose paminėta 1503 m. data. Miestas palaipsniui plėtėsi abiejose Nevė-

žio pusėse, kairėje upės pakrantėje išaugo jo Naujamiestis. Ilgiausia buvo Ramygalos gatvė, kuri Š dalyje, priartėdama prie Nevėžio senvagės, skyrėsi į dvi šakas. Tarp jų šimtmečių bėgyje susiformavo trikampė rinkos aikštė, tapusi kompoziciniu miesto centru. Ši aikštė XIX a. išgrįsta akmenimis. Aikštės Š dalyje, šaltiniuotoje vietoje nuo seno buvo šulinys. XIX a. jis pertvarkytas, o XX a. pradžioje įrengtas artezinis šulinys ir pritaikytas rinkos reikmėms. Turgaus aikštės Š dalies pakraščiuose stovėjo mediniai ir mūriniai pastatai.

Po II Pasaulinio karo rekonstruojant aikštę, V pusėje suformuotas aklinas perimetrinis užstatymas atkirto gatves nuo aikštės Čia pastatyti nauji pastatai: V pusėje – viešbutis „Nevėžis“, R 1968 m. pastatytas naujas Dramos teatro pastatas. Tokiu būdu šios aikštės dalies erdvė palei Elektros g. į R ir V išsiplėtė per 80 m. 1992 m. nugriovus Lenino paminklą, aikštė pradėta vadinti Laisvės aikšte.

Archeologinių tyrinėjimų metu 2007 m. užfiksuotos pokario metais nugriautų pastatų pamatų liekanos, išlikusios Š dalies R pakraštyje, kur iškastos perkasos 4 ir 5. Šioje aikštės vietoje buvo formuojamas gruntas numatomo statyti paminklo postamentui, iš paviršiaus kultūrinis sluoksnis po smėlio danga nulygintas ir sustumdytas į krūvą. Šios žemės buvo perkastos ir patikrintos metalo detektoriumi.

Perkasoje 4 nukasus užpiltą smėlio sluoksnį, atidengtos buvusio pastato akmeninių pamatų liekanos ir krosnies pamatas, sumūrytas iš lauko akmenų ir plytų. Mūro ir pamatų akmenų surišimui naudotos kalkės. Apardytame kultūriniame sluoksnyje, kurį perkasoje 4 fiksavome nuo 30 iki 55 cm, rasta pavienių metalinių daiktų liekanų, molinių ir stiklinių indų šukių, dvi varinės XIX a. vidurio rusiškos monetos, carinės Rusijos kareiviškos uniformos saga, smulkių koklių fragmentai, metalinės plombos.

2007 m. liepos mėnesio pradžioje aikštės rekonstrukcijos darbai buvo sustabdyti, kai visa aikštės danga jau buvo nuimta, paviršius su kultūrinio sluoksnio likučiais nulygintas, tvarkomos teritorijos pakraščiuose suformuotas nuolydis į centrą statomiems laiptams, o nustumdytas gruntas (kultūrinis sluoksnis) jau išvežtas. Šioje rekonstruojamos teritorijos V dalyje iškastas šurfas ir viena 16 m^2 perkasa patvirtino, kad kultūrinis sluoksnis nulygintas. Tiesa, karo metu sudegusio namo vietoje atidengta statybinių atliekų duobė, kur buvo pavienių plytų (dauguma sudaužytų), apdegusių lentų liekanų, įvairių statybinių atliekų, kalkių skiedinio, smalos.

Pertvarkos darbai ypač buvo įsibėgėję šios aikštės dalies centre. Čia kultūrinis sluoksnis kaip ir visoje aikštėje buvo nulygintas kartu su betoninio įrenginio (kolektoriaus) viršutine arkine dalimi. Ši nugriauta, išlikę tik pavieniai betoniniai blokeliai, iš kurių buvo sumontuotos sienelės ir viršus. Šis vandeniui nutekėti skirtas inžinerinis įrenginys aikštėje pastatytas XX a. pradžioje, ilgainiui prarado funkcionalumą ir pokario aikštės pertvarkų laikotarpiu geriausiai išliko jo apatinė dalis, dugnas, betoninis vientisas lovys su nedideliu nuolydžiu, kad vanduo natūraliai nutekėtų link Ukmergės, Elektros gatvių. Tyrinėjimų metu atlikta šio įrenginio fotofiksacija, matavimai, grunto pjūviai, atodangos. Kitokių radinių, įrodančių ankstyvesnį rinkos gyvenimą aikštės centre, perkasoje 3 nerasta.

Archeologiniai tyrinėjimai šioje Panevėžio miesto aikštėje anksčiau niekada nevykdyti, nes miestas neturi senamiesčio kaip urbanistinio paminklo statuso.

The field evaluation in the N part of Laisvės square in Panevėžys

In accommodating the temporarily suspended reconstruction work in the N part of Laisvės square, the PKM conducted an investigation in an area of 95 m^2 in 2007 (5 trenches were excavated). The foundations of late 19th – early 20th-century brick and wooden buildings and fragments of the cultural layer that survived near them were uncovered during the excavation on the W and E edges of the territory under reconstruction. Isolated artefacts from the second half of the 19th – early 20th century were discovered in the levelled cultural layer: buttons, a fireplace poker, metal window hinges, a razor, horseshoes, 2 Tsarist Russian coins, stove tile sherds, pottery sherds, and glass vessel shards. The building foundations were made of field stones bound with lime mortar.

An early 20th-century concrete water supply installation (sewer), i.e. a channel over 20 m long and 1 m wide at the bottom that ran in the direction of Ukmergės street, was unearthed in the N part of Laisvės square.

RIETAVAS

Ilona Vaškevičiūtė, Bronius Dakanis

Tyrinėjimai Rietavo mieste

2007 m. archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai Rietavo senamiesčio vietoje vyko 3 vietose: Plungės–Daržų, Oginskio ir Laukuvos–J. Naujalio gatvėse. Visi darbai buvo užsakomieji, vykdyti tiesiamų komunikacijų tranšėjų vietoje, sudarius sutartį su IĮ „Senų senovė".

Tyrinėjimai Rietavo mieste intensyviai vyksta jau keletą metų (*ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 263; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 193–194; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 201–203; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 297–299; *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 342–344). Dėl intensyvių žemės judinimo darbų archeologiniai tyrinėjimai vėl vyko **Plungės gatvėje.** Čia rekonstruojamų komunikacijos tinklų vietoje prie namų 19 (Rietavo savivaldybės viešosios bibliotekos), 21 ir 4 ištirti 3 archeologiniai šurfai (bendras jų plotas 8 m^2). Archeologinio kultūrinio sluoksnio ir vertingų dirbinių nerasta. Tyrimų metu surinkta 10 radinių, kuriuos galima datuoti XVIII–XX a. Toje vietoje po žeme tekėjo jau kanalizuotas Jaujupio upelis. Žvalgant tranšėjų ir šulinio TŠ–1 kasimo darbus, buvo aptikti tik suversti Jaujupio tiltelio per Plungės gatvę atramų dideli akmenys su cementinio skiedinio likučiais.

Daržų gatvėje, numatytų jos rekonstrukcijos darbų vietoje, esančioje Rietavo senamiesčio V pakraštyje, prie būsimos sankryžos su Plungės gatve, įmanomose vietose ištirti 2 archeologiniai šurfai (bendras 4,5 m^2 plotas). Vertingo archeologinio kultūrinio sluoksnio ir radinių neaptikta – čia buvo Jaujupio upelio vaga, šalia kurios XX a. pirmoje pusėje stovėjo pastatai. Vieno jų liekanos aptiktos šurfe 5, 1,18 m gylyje. Spėjama, kad šio pastato liekanos, požeminiu būdu kanalizuojant Jaujupio upelį, suverstos į buvusią jo daubą, o upelio vaga užpilta smėliu. Sprendžiant pagal 1910 m. kartografinę medžiagą, čia galėjo stovėti viena iš dviejų Jaujupio kairiosios pakrantės pirčių.

Oginskio gatvėje iškasti 7 šurfai – iš viso 15 m^2 plotas. Ši Rietavo senamiesčio vieta apgyvendinta tik XIX–XX a. Vertingo archeologinio kultūrinio sluoksnio neaptikta, rasti radiniai – menkaverčiai. Dvaro sodybos teri-